

התוועדות

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

י"א ניסן, ה'תשל"ב

חלק ג – יו"ל לימים אחרונים דחג הפסח, ה'תשע"ז

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שבעים ושבע לבריאה

לזכות

צבי הירש בן האדא רייזל

בקשר עם יום הולדתו החמישים

לאריכות ימים ושנים טובות ובריאות

ולשנת הצלחה רבה ומופלגה בכל מעשה ידיו

ונחת רוח חסידותי מכל יוצאי חלציו

ברוב טוב גשמי ורוחני ומתוך שמחה וטוב לבב

נדפס על ידי ידידין

הוספה

בי"ה. י"ח כסלו תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ג והרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'
מוה"ר ... שי

שלום וברכה!

לאחרי ההפסק הארוך נעם לי לקבל מכתבו ממוצש"ק וישלח, בו מבשר טוב אודות קשוה"ת של בנו מר ... שי עם ב"ג תחי'. ויה"ר מהשי"ת שיהי בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל על יסודי התורה והמצוה, ומרובה מדה טובה ממדת כו', שאם אמרו אל תאמין בעצמך וכו', הרי במדה טובה להיפך – שתאמין שסו"ס יעשה תשובה, מלשון חזרה ושיבה למקומו ועצמותו, שלכן בטוח בזה. והשי"ת יצליחו ויזכהו שיהי זה בהקדם. וכת"ר שי ישבע ממנו ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת.

נהייתי ממה שמקרב את ... , ומהנכון הי' להשפיע גם על ב"ב שיחיו ולא רק ביהדות סתם אלא גם בדרכי החסידות, דרכי והנהגותי.

כבקשתו אזכירו ואת ב"ב שיחיו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע להצלחה בענינים הכללים ולהצלחה בעניניהם הפרטים, ובדאי יבשר טוב בגו"ר.

מוסג"פ מה שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו הבע"ל שבטח יכיר בתוכנו את הרבים באופן המתאים, ושבאמת תוכנו – כל השנה זמנו הוא.

בברכת חג הגאולה

מ. שניאורסאהן

מצילום האגרת.

ומרובה מדה טובה ממדת כו': יומא עו, א. וש"נ.

שאם אמרו אל תאמין בעצמך וכו': אבות פ"ב מ"ד. וראה גם אג"ק חט"ז אגרת ה'תתקו. מה שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ט כסלו: הוא קונטרס י"ט כסלו (קונטרס קיד) – מאמר ד"ה פדה בשלום, י"ט כסלו תש"ד (נדפס בשה"מ תש"ד ע' 65 ואילך).

בס"ד.

פתח דבר

לקראת ימים אחרונים דחג הפסח הבע"ל"ט – הננו מוציאים לאור חלק שלישי מהתוועדות יום הבהיר י"א ניסן ה'תשל"ב, הנחה בלתי מוגה (חלק ראשון י"ל לימים ראשונים דחה"פ, חלק שני לשבת חול המועד פסח, שאר החלקים י"ל אי"ה בשבועות הבע"ל).

*

בתור הוספה – מכתב (תדפיס מכרכי אגרות-קודש שמכינים עתה לדפוס).

*

ויה"ר שנזכה תיכף ומיד ממש לקיום היעוד "הקיצו ורננו גו'", ומלכנו נשיאנו בראשם, וישמיענו נפלאות מתורתו, "תורה חדשה מאתי תצא".

ועד הנחות בלה"ק

ערוכה"פ, ה'תשע"ז,
ברוקלין, נ"י.

©

Published and Copyright 2017 by
LAHAK HANOCHOS INC.

788 Eastern Parkway Suite #408 Brooklyn, New York 11213

Tel. (718) 604-2610

info@lahak.org • http://www.lahak.org

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch.

5777 • 2017

Printed in the United States of America

נדפס באדיבות דפוס
The PrintHouse

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237
(718) 628-6700

נסדר והוכן לדפוס
על ידי חיים שאול בן חנה
בדפוס „ועד הנחות בלה"ק"
(718) 604-2610

נדפס בסיוע ולזכות יצחק בן לאה וזוגתו רבקה ויקה בת רחל ומשפחתם שיחיו

שלא זו היא מעלת התורה. — בתורה יש אמנם גם זה, אבל לא זהו ענין התורה.

וכן הוא בנוגע לענין ד"אדם לעמל יולד" — שמצד הטעם דצורך ה"עמל", הנה הסברא הראשונה היא שהפירוש הוא "עמל מלאכה"; אך בשעה שתופסים שהעולם עתה אינו "על מילואו", לא די ב"עמל מלאכה", אלא יש צורך גם ב"עמל שיחה"; ולאח"ז באים לאופן נעלה יותר בשלימות האדם, שזהו השכל שבאדם — לא כפי שקשור עם הרגש שבלב, ולא כפי שקשור עם "המעשה אשר יעשון ואלה אשר לא תעשינה", אלא כפי שהשכל הוא בפני עצמו, "יגדיל תורה ויאדיר", שמצד זה באה המסקנא ש"אדם לעמל יולד" היינו "עמל תורה".

כ. וענין זה הוא גם בהמשך להאמור לעיל (ס"ג-ט) ש"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות":

הענין ד"ימי צאתך מארץ מצרים" — בא ע"י הקדמת ה"עמל" של "עבודה קשה בחומר ובלבנים גו' אשר עבדו בהם בפרך"¹⁵².

ועז"נ בזהר¹⁵³ בנוגע לגלות זה: "בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא וכו'", והיינו, שע"ז שיהי' עכשיו "עמל תורה", להתייגע בתורה באופן שנקרא בתורה בשם "יגיעה" — הרי זה יחליף את ה"עבודה קשה בחומר ובלבנים" וכל הענינים שהיו ב"ימי צאתך מארץ מצרים".

וע"י "עמל תורה", יגיעה בתורה — הנה "יגיעת ומצאת"⁹³, שיהי' ענין המציאה שבאה "בהיסח הדעת", כדברי הגמרא⁹⁴ "שלשה באין בהיסח הדעת .. משיח מציאה ועקרב",

[וי"ל שהענין דהיסח הדעת ביחס ל"עקרב" — שהוא היפך ענין התפלה, כמובן מזה ש"אפילו נחש כרוך על עקבו לא יפסיק כו' אבל עקרב פוסק"¹⁵⁴ — הוא למטה מן הדעת],

והיינו, שע"י העמל בתורה, ובפרט בעקבתא דמשיחא — יומשך הענין ד"מצאתי דוד עבדי"¹⁵⁵, "ודוד עבדי נשיא להם לעולם"¹⁵⁶, בקרוב ממש, בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

יד. בנוגע לענין ה"עמל" שנותן אפשרות ליהודי להיות "שותף להקב"ה במעשה בראשית" — יש שקו"ט בגמרא⁹⁵: "איני יודע .. אם לעמל מלאכה נברא וכו', ועדיין איני יודע .. אם לעמל שיחה וכו'", עד שבאים למסקנא "הוי אומר לעמל תורה נברא".

וכאמור לעיל (ס"ז) שקס"ד בתורה הוא גם חלק מהתורה.

ובהקדים — עפ"ז תתורץ הקושיא הפשוטה: כיון שהגמרא יודעת שהמסקנא היא שה"עמל" שעליו נאמר "אדם לעמל יולד" הוא "עמל תורה" — למה מביאה הגמרא גם את הקס"ד?

[ועד"ז בשאר מקומות בש"ס: כיון שיודעים כבר את המסקנא — למה מביאים את דעת המקשן].

ואפילו את"ל שכך הי' המעשה בפועל, שבשעה שלמדו את פירוש הפסוק "אדם לעמל יולד", הנה תחילה אמר אחד את הסברא ד"עמל מלאכה", ואח"כ אמר השני את הסברא ד"עמל שיחה", ורק לאח"ז נשאה המסקנא שזהו "עמל תורה" — הרי ידוע, שלא כל השקו"ט שהיתה בישיבות, אפילו בישיבת רב אשי מסדר הש"ס, הובאה ונעשתה חלק מתורה שבע"פ.

וכמובן גם בפשטות — שהרי מצינו בפי' הרשב"ם במסכת בבא בתרא¹⁰⁸, ש"רב אשי חי ששים שנה, ובכל שנה מחזר לימודו .. ולכשהגיעו שלושים שנה סיים כל לימודו" — "מהדורא קמא", "וכן עשה בשלושים שנים אחרונים" — "מהדורא בתרא"; וע"פ דברי הגמרא¹⁰⁹ אודות הפלאת הלימוד בישיבה של רב אשי באופן של "תורה וגדולה במקום אחד", כך, שלא היו שום מניעות ועיכובים ללמוד תורה בהתמדה ושקידה כו' — הרי מובן שהלימוד בישיבה זו במשך ששים שנה, ואפילו במשך שלושים שנה של "מהדורא בתרא", הי' בודאי ריבוי עצום בכמות לגבי מה שסודר ונקבע בש"ס.

וזו גופא הוכחה שנלקח רק החלק שנוגע שישאר בתור תורה שבע"פ לכל הדורות כולם.

וע"ד שמצינו בנוגע לזמן הנבואה¹¹⁰: "הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים", ואעפ"כ, מה שנשאר בכתובים הרי זה רק נבואות של "ארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות", ורק חלק קטן בכמות מהנבואות שלהם, "אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה, ושלא

(155) תהלים פט, כא.

(156) יחזקאל לז, כה.

(152) שמות א, יד.

(153) ח"א כז, א. ח"ג קנג, א. רכט, ב.

(154) ברכות ל, ב. לג, א.

(110) מגילה יד, א.

(108) קנו, ב.

(109) גיטין נט, רע"א. וש"נ.

הוצרכה (אף שבכמות היתה שלא בערך יותר) לא נכתבה; ועד"ז גם בנוגע למשנה וגמרא, שמכל הריבוי העצום שאיררו — תחילה בעל-פה ואח"כ בכתב — רק מה ש"הוצרך לדורות".

ועפ"ז נשאלת השאלה: למה הובאו בגמרא כל השאלות והקושיות כו' — לשם מה צריך לדעת לדורות קס"ד שהופרכה?!

וולהעיר מדברי המשנה במסכת עדיות¹¹¹: "למה מזכירין דברי היחיד . . שאם יאמר האדם כך אני מקובל, יאמרו לו, כדברי איש פלוני שמעת" (ונדחו דבריו) — דלכאורה הא גופא אינו מובן: מזה שסברת היחיד לא נתקבלה, מוכח, שאינה סברא אמיתית, וא"כ, מה יש להתיירא "שמא יאמר האדם כו'" — גם את דבריו יפריכו כשם שהפריכו אותם דברים בפעם הראשונה].

וההסברה בזה — שבסברת הקס"ד יש לימוד שעל ידו מתבררת המסקנא:

גם ה"מקשן" שבגמרא הוא "למדן", ולכן, כששואל שאלה וקושיא, או שיש לו קס"ד — אין זה כהלשון¹¹² "סתם מקשן כו'"; כיון שזוהי קושיא וקס"ד שרב אשי החליט בישיבתו שזהו ענין ש"הוצרך לדורות", הרי זה סימן שיש בזה שכל עמוק, אלא שהמסקנא בנוגע להלכה למעשה היא באופן אחר.

וזהו גם הביאור בכל המקומות בש"ס שהובאו "דברי היחיד", וכן בנוגע לדברי בית שמאי, שאף ש"ב"ש במקום ב"ה אינה משנה¹¹³ [שלכן לא שייכת ההסברה¹¹⁴ שמא ישנתה המנין של ב"ד באופן שרוב מנין יהי כדעה זו, כיון ש"אינה משנה"], הובאו גם דברי ב"ש, "ולא עוד אלא שמקדימין דברי ב"ש¹¹⁵ [ב"ה עשו זאת בגלל ש"נוחין ועלובין היו"¹¹⁵, אבל כך קבע רבי בתורת-אמת] — כיון שיש כאן סברא שיש בה צורך לדורות.

וכן הוא בנוגע לקס"ד ש"אדם לעמל יולד" קאי על "עמל מלאכה" (או "עמל שיחה") — שיש בזה שכל עמוק, ולכן, אע"פ שהמסקנא היא שהסברא ש"אדם לעמל יולד" היינו "עמל מלאכה" אינה נכונה, אלא הכוונה היא ל"עמל תורה", מ"מ, יכולים להשתמש בשכל עמוק זה כדי להסביר הענין ד"עמל תורה". והיינו, שלולי הקס"ד שפירוש הכתוב יכול להיות "עמל מלאכה" או "עמל שיחה", הי' אפשר לפרש הענין ד"עמל

(111) פ"א מ"ו (ובפי' הרע"ב).
 (112) ראה שו"ת חוות יאיר סרי"ט.
 (113) ברכות לו, ריש ע"ב. וש"נ.
 (114) ראה גם תו"מ חנ"ג ע' 56 בשוה"ג.
 וש"נ.
 (115) עירובין יג, ב.

כח על זה היא מהציווי של הקב"ה על ענין התפלה (כמ"ש הרמב"ם¹⁴⁶ שמצות עשה מן התורה לבקש צרכיו כו'), דכיון ש"אינו מבקש כו' אלא לפי כחן"¹⁴⁷, בודאי נתן תחילה כח שיוכלו לקיים זאת.

יט. אמנם, גם ע"י "עמל שיחה" לא יגיע האדם השלם לתכלית השלימות ד"אדם לעמל יולד" (שע"ז תהי' הטובה בשלימות), אלא יש צורך ב"עמל תורה":

אדם — הוא שכלי. ו"מותר האדם מן הבהמה"¹⁴⁸ הוא — לא ברגש הלב, אלא בהיותו בסוג ה"מדבר", שיש לו נפש שכלית.

ונפש השכלית כפי שהיא בעיקרה ובמקומה — קשורה עם "עמל תורה".

בודאי יש צורך בחכמה והבנה כדי שיהי' "משאו ומתנו באמונה". וכן יש צורך בהתבוננות — שזהו ענין שבשכל — לפני התפלה, כדי שלאח"ז תהי' התפלה כדבעי; אבל כל זה הוא כפי שענין השכל הוא בשביל מטרה אחרת (ע"ד "שכל הנקנה", כלשון חוקרי ישראל). ובמילא, לא שייך לומר ששלימות האדם תהי' באופן שענין השכל (שזוהי השלימות שבו) יהי' רק טפל בשביל "עמל שיחה" ו"עמל מלאכה", ואילו השכל עצמו לא יטול חלק בענין ה"עמל".

ולכן המסקנא היא ש"אדם לעמל יולד" הוא "עמל תורה", כיון שתורה ענינה שכל — "היא חכמתכם ובינתכם"⁵².

ועד שעיקר ענין התורה הוא החכמה כשלעצמה, גם אם אין בזה נפק"מ בנוגע למעשה בפועל — כדברי הגמרא במסכת חולין¹⁴⁹ בנוגע לסימני דגים: "ולכתוב רחמנא קשקשת ולא ליכתוב סנפיר (שהרי כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר)". .. יגדיל¹⁵⁰ תורה ויאדיר, שזהו ענין שאין בו נפק"מ למעשה בפועל (שבשביל זה מספיק לכתוב סימן אחד), אלא הוספת ענין בהבנה והשגה כדי להוסיף בגדלות והאדרת התורה — שזהו עיקר הענין ד"חכמתכם ובינתכם", כפי שאינה קשורה עם ענין ה"שיחה", ועאכו"כ לא עם ענין ה"מלאכה".

וכאמור לעיל (סט"ו) שבשעה שדוד המלך אמר על התורה "זמירות היו לי חוקין"¹²⁴, ש"זמירות", שירות ותשבחות, הו"ע התפלה, כמארז"ל¹⁵¹ "יסדר אדם שבחו של הקב"ה ואח"כ יתפלל" — אמרו לו,

(146) ריש ה' תפלה.
 (147) תנחומא נשא יא. במדב"ר פי"ב, ג.
 (148) לשון הכתוב — קהלת ג, יט.
 (149) סו, ב. וש"נ.
 (150) ישעי' מב, כא.
 (151) ברכות לב, סע"א.

היום, כמ"ש¹³⁹ "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב". ולכן ביכלתו אז להתפלל להקב"ה כדבעי, "כעבדא קמי" מרי"¹⁴⁰;

אבל אין זה מגיע לתפלת המנחה, שזמנה באמצע היום, אחר הצהריים, בהיותו באמצע התעסקותו בעניני העולם בל"ט עובדין דחול, ואעפ"כ, מנתק את עצמו מהעולם, ונעמד להתפלל להקב"ה, עם כל התנאים הדרושים בתפלת שמו"ע עוד יותר מאשר בק"ש, שצ"ל דוקא בעמידה ("אין עמידה אלא תפלה"¹³⁷, "אין עמידה אלא ביטול"¹⁴¹ — "כעבדא קמי" מרי"), וללא הליכה ממקום למקום וכו' — כל התנאים שמונה הרמב"ם¹⁴² (ורבינו הזקן מעתיקם בשולחנו הטהור¹⁴³) בנוגע לתפלה¹⁴⁴.

ולכן אמרו רז"ל "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה", שאז צריכה להיות עיקר הזהירות — כי, כדי להתפלל בהתחלת היום, קודם שנכנס לעניני העולם, או בסוף היום, לאחר שיוצא מעניני העולם, אין צורך בזהירות מיוחדת; ורק בתפלת מנחה, שבאמצע יום העבודה צריך להתנתק מכל הענינים ולעמוד להתפלל — הנה עז"נ ש"יהא אדם זהיר", ו"לעולם יהא אדם זהיר", בכל יום עבודה, איזה שיהי, ללא תירוצים!

ולכן גם שכרו הוא כנגד הצער¹⁴⁵: כיון שבתפלת המנחה הוא עיקר הקושי, שלכן נדרשת אז עיקר הזהירות והזריזות — לכן "אליהו לא נענה אלא בתפלה המנחה", כיון שזוהי האתכפיה הכי גדולה והאתהפכא הכי גדולה.

יח. וזוהי הסברה השני' ש"אדם לעמל יולד" הוא "עמל שיחה": ע"י "עמל מלאכה", עבודה בתוך העולם — אי אפשר לשנות את העולם; כדי לשנות את העולם יש צורך להתגבר ולהתעלות למעלה מהעולם.

וזהו ענין "עמל שיחה", שהו"ע התפלה — בדוגמת תפלת הקב"ה "שיכבשו (שהו"ע של התגברות) רחמי כו", ועד"ז נעשה ענין של התגברות אצל אדם התחתון כביכול, אשר, מבלי הבט על כך שנמצא בעולם כפי שהוא לאחר חטא עץ הדעת, ואילו הענין ד"תולדות" מלא³⁸ יהי' רק בביאת משיח צדקנו, יתגבר ויתעלה למעלה מהעולם.

וכששואלים: מניין יש לו כח להתעלות מהעולם? — הנה הנתינת

(139) תהלים קד, כג.

(140) שבת י"ד, א.

(141) ראה תו"מ סה"מ כסלו ס"ע קנד.

(142) ראה תו"מ סה"מ כסלו ס"ע קנד.

(143) ראה תו"מ סה"מ כסלו ס"ע קנד.

(144) ראה תו"מ סה"מ כסלו ס"ע קנד.

(145) ראה תו"מ סה"מ כסלו ס"ע קנד.

תורה" באופן אחר; וכשיודעים שהפסוק יכול להכיל את הפירוש ד"עמל מלאכה" והפירוש ד"עמל שיחה", אזי הפירוש ד"עמל תורה" צ"ל באופן שיכלול גם את הנקודה שמצדה היתה הסברה שהכוונה היא ל"עמל מלאכה" או "עמל שיחה". וכפי שיתבאר לקמן.

טו. ביאור הדברים⁵³:

ע"פ האמור לעיל שהסיבה לכך ש"אדם לעמל יולד" היא כדי שישגי תכלית השלימות בכל הטוב הנשפע לו, עי"ז שיהי' "שותף להקב"ה במעשה בראשית" — הרי מובן שהסברה הראשונה בזה צ"ל "עמל מלאכה" דוקא, שזהו ענין הקשור עם ישוב והנהגת העולם.

כיון שהצורך בעמל האדם הוא כדי שיהי' "שותף במעשה בראשית", צריך האדם לעשות מה שעשה הקב"ה (השותף השני) — לא הענין ד"קורא ושונה כנגדו"¹¹⁶, בעשרת הדברות שניתנו במתן-תורה, ולא הענין ד"הקב"ה מתפלל"¹¹⁷, כי אם "מעשה בראשית", עי"ז ש"ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור"¹¹⁸, וכל העשרה מאמרות שבהם נברא העולם; ובהתאם לכך הנה הסברה הראשונה ב"אדם לעמל יולד" היא — "עמל מלאכה" דוקא.

וכמבואר בכ"מ¹¹⁹, ובפרט בקונטרס ומעייין¹²⁰ לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, בענין "משאו ומתנו באמונה" [כדאיתא בגמרא במסכת שבת¹²¹: "בשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת באמונה"], ובלשון המכילתא¹²²: "ששת ימים תעבוד, זו מצות עשה" — שע"ז שיהודי עוסק במשא ומתן בעניני העולם, ומתנהג בזה כפי רצון הבורא, אזי נעשה קיום במעשה בראשית, וזוהי ה"שותפות" שלו במעשה בראשית. [ואילו כשעוסק בתורה — הרי זה ענין שלמעלה מהעולם, כמארז"ל¹²³ "אלפיים שנה קדמה תורה לעולם", ועד שדוד נענש על זה שקרא לדברי תורה בשם "זמירות"¹²⁴ ("דוד זמירות קרית להו וכו"¹²⁵), כיון שזהו ענין שלא בערך¹²⁶].

וזהו הטעם שהקס"ד והגישה הראשונה בלימוד הענין ד"אדם לעמל יולד" היא "עמל מלאכה", ולא "עמל תורה" או "עמל שיחה" —

(116) תדבאר רפי"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד. (122) נסמן בלקו"ש ח"ז ס"ע 245.

(117) ברכות ז, א. (123) ראה מדרש תהלים צ, ד. ב"ר פ"ח,

(118) בראשית א, ג. (124) תהלים קיט, נד.

(119) נסמן בלקו"ש חל"א ס"ע 172. (125) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(120) מאמר יז ואילך. (126) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(121) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(122) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(123) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(124) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(125) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

(126) ראה סוטה לה, סע"א. במדב"ר פ"ד,

כי, מצד פשוטם של הענינים, הנה "אדם לעמל יולד" שצריך להיות שותף בכריאת העולם, צריך לעשות מה שעשה ה"שותף" השני, כביכול, שזהו הענין של "עשרה מאמרות", ולא הענין של עשרת הדברות.

ויש צורך בראי' מ"תורה אור"¹²⁷ — שמאירה את כל הענינים, ועאכו"כ דרכו של איש הישראלי בעולמו זה — "כשהוא אומר וכו'"³⁵, שאי אפשר לומר שהכוונה היא ל"עמל מלאכה".

טז. ואז באה הסברה השני' — שהכוונה היא ל"עמל שיחה":

כיון שנמצאים בעולם לאחרי חטא עה"ד שאז נחסר בהשלימות כפי ש"על מילואו נברא"³⁵, "תולדות" מלא³⁸ — לא די לעסוק במשא ומתן בעניני העולם באופן שהעולם ישאר כמו שהוא, אלא יש צורך לשנות ולתקן את העולם, כדי שיוכל לחזור למעמד ומצב כפי שנברא ע"י העשרה מאמרות, שאז הי' "על מילואו".

וענין זה נעשה ע"י תפלה — בדוגמת תפלתו של ה"שותף" (הקב"ה), כדברי הגמרא¹¹⁷ "מאי מצלי . . יהי רצון מלפני שיכבשו רחמי את כעסי וכו'":

יש לפעול בעולם יותר ממה שיש בו מצד המדידה והגבלה שלו, שזהו ענין של צמצום וגבורה, או בלשון הגמרא: ענין של כעס.

העולם מצד עצמו הוא מצומצם ומדוד ומוגבל, וכשמתחילים לחפש אלקות, צריך להתבונן ולחפש ראיות, ועכ"פ — "שאו מרום עיניכם (ואז) וראו מי ברא אלה"¹²⁸, אבל לולי הענין ד"שאו מרום עיניכם", הנה כשמתכלים על העולם הרי זה באופן ש"העולם מתנהג באפילה", כפי שהי' במשך אלפיים שנה, עד שבא אברהם אבינו¹²⁹.

— הי' אמנם "עולם", והי' "העולם מתנהג", אבל "באפילה"! ואין פירוש הדברים שהמציאות היתה אז אחרת, אלא כמדובר כמ"פ¹³⁰ בנוגע לחילוק בין אור לאפילה, שע"י האור לא נעשים ענינים חדשים, אבל רואים מה נעשה מסביב!

לולי ענין האור, רואים "בירה" ולא יודעים אם "יש בעה"ב לבירה זו" או "אין בעה"ב לבירה זו"¹³¹. וכמדובר כמ"פ¹³² שאדם הממשש

(126) ראה תניא קו"א קס, סע"א ואילך. (130) ראה גם תו"מ חנ"א ע' 414. חנ"ח (127) משלי ו, כג. ע' 169. (131) ראה שם רפל"ט. (128) ישע"י מ, כו. (129) ב"ר פ"ב, ג. (132) ראה גם תו"מ חכ"ה ס"ע 144 ואילך. וש"נ.

באפילה ומוצא חור בכותל הבית, אינו יודע אם זה חלון או פתח בכותל או שזוהי פירצה בכותל — שהם ענינים הפכיים מן הקצה אל הקצה: פירצה היא ענין של חורבן, ואילו חלון ופתח הם ענין של בנין, שהרי תנאי בחדר ובית שיהי' בו פתח ודלת וכן חלון שעל ידם יוכל ליכנס דבר מבחוץ — אור או צינה וכיו"ב. ורק כשמתבטלת האפילה ומאיר אור, אזי רואים אם זו פירצה או חלון ופתח בכותל.

ולכן יש צורך ש"יכבשו רחמי את כעסי" — שתהי' התגברות ענין שלמעלה מהמדידה וההגבלה והצמצום של העולם, ועי"ז תהי' אפשרות לשנות ולתקן את העולם שיהי' "על מילואו".

ומזה מובן, בשעה שבאים לידי בירור והחלטה שלא די ב"עמל מלאכה" לבדו, כיון שע"י לא מתקנים את העולם — אזי הסברה השני' שבאה לאח"ז היא, ש"אדם לעמל יולד" הוא "עמל שיחה".

יז. והענין בזה:

מבואר בכ"מ, ועד למאמר הידוע של רבינו נשיאנו¹³³, שהענין ד"עמל שיחה" (שבודאי אין הכוונה לדברים בטלים ח"ו) הוא "התעסקות בתפלה", שנקראת "שיחה", כמ"ש¹³⁴ "ויצא יצחק לשוח בשדה", ואמרו רז"ל¹³⁵ "אין שיחה אלא תפלה" — ש"תיקן תפלת מנחה".

ובענין זה יש עליו מיוחד בתפלת יצחק (גם לגבי תפלת אברהם), תפלת מנחה כפשוטו — כמבואר בספרים¹³⁶ בפירוש דברי הגמרא¹³⁷ "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה, שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה",

— דלכאורה, מהו טעם גודל ההפלאה דתפלת מנחה ("אזוי גוואלדיק גרויס"), ובפרט שבכמות היא תפלה קצרה לגבי תפלת שחרית, ואפילו לגבי תפלת ערבית —

כי, תפלת שחרית (תפלת אברהם) היא קודם שהאדם יוצא לעולם, שהרי קודם התפלה אסור¹³⁸ באכילה ושתי', ועאכו"כ ב"דרך ארץ", "עמל מלאכה", ענין של משא ומתן בעולם. ותפלת ערבית היא לאחורי שכבר בא מן השדה, שיצא מהעולם וחזר לד' אמותיו, כיון שכבר נגמרה עבודת

(133) ד"ה אדם לעמל יולד תרפ"ט (סה"מ) (136) ראה טווא"ח רטרל"ב. וראה גם תרפ"ט ע' 218 ואילך. (137) שם ו, ב. וש"נ. (134) חיי שרה כד, סג. (138) ברכות כו, ב. ב"ר פס"ח, ט. וראה פרש"י עה"פ. (135) שם ו, ב. וש"נ. (136) שם ו, ב. וש"נ. (137) שם ו, ב. וש"נ. (138) שם ו, ב. וש"נ. אדה"ז אר"ח ספ"ט ס"ד"ה. וש"נ.